

Opinnäytetyö (AMK)

Esittävä taide/ Musiikki

2023

Iida Ranta-Nilkku

Käyrätorvensoiton alkeisopetuksen elementtejä

– ilmankäytöstä ja sävelkorkeuksien
hahmottamisesta 5–11-vuotiailla oppilailla

Opinnäytetyö (AMK) | Tiivistelmä

Turun ammattikorkeakoulu

Esittävä taide / Musiikki

2023 | 41 sivua

lida Ranta-Nilkku

Käyrätorvensoiton alkeisopetuksen elementtejä

– ilmankäytöstä ja sävelkorkeuksien hahmottamisesta 5–11-vuotiailla oppilailla

Opinnäytetyön tavoitteena oli etsiä erilaisia lähestymistapoja käyrätorvensoiton alkeisopetukseen ja ymmärtää entistä syvemmin ja yksityiskohtaisemmin käyrätorvensoiton keskeiset vaatimukset. Tavoitteena oli löytää mahdollisimman hyviä erilaisia ratkaisuja ilmankäytön ja oikeisiin sävelkorkeuksiin osumisen haasteisiin.

Tutkimusmenetelmänä toimi pedagoginen projekti 11-vuotiaan käyrätorvensoiton alkeisoppilaan kanssa vuoden ajan. Tähän sisältyivät soittotuntien ja oppilaan kehityksen seuraamisen lisäksi käyrätorvi- ja alkeispedagogiikkamateriaalien tutkiminen sekä Suomessa toimivien käyrätorvipedagogien haastattelemine.

Projektin tulosten mukaan käyrätorvensoiton alkeispedagogiikassa toimivimpia menetelmiä ovat leikit ja mielikuvat, joiden kautta lapsen kehotietoisuus, hienomotoriset toiminnot sekä lihasvoima kehittyvät. Tärkeää eivät ole tietyt harjoitteet, vaan niiden laaja kirjo, josta jokaiselle erilaiselle oppijalle löytyy sopivia ratkaisuja.

Opinnäytetyön tuloksia voidaan hyödyntää käyrätorvipedagogin työssä. Lisäksi informaatio voi olla hyödyllistä kenelle tahansa käyrätorvea soittavalle tai siitä kiinnostuneelle, esimerkiksi pienten käyrätorvensoittoa harrastavien lasten huoltajille. Siitä voivat hyötyä myös muut vaski- ja puhallinsoittajat sekä -pedagogit.

Asiasanat:

käyrätorvensoitto, vaskipuhallimet, alkeisopetus, pedagogiikka, ilmankäyttö, sävelkorkeuksien hahmottaminen

Bachelor's Thesis | Abstract

Turku University of Applied Sciences

Performing Arts/ Music

Completion year of the thesis 2023 | number of pages 41

Iida Ranta-Nilkku

Elements of elementary teaching of the French horn playing

- the breathing technique and solfège with pupils aged 5 to 11

The aim of the thesis was to look for different approaches to elementary teaching in the French horn playing and to understand the key elements of the French horn playing in more depth than before. The aim was to find different solutions to the challenges of the breathing technique and solfège.

The research method was a pedagogical project with an 11-year-old elementary student of the French horn playing for one year. In addition to playing lessons and observing the development of the pupil, the project included studying the French horn elementary pedagogy materials and interviewing French horn pedagogues in Finland.

According to the results of the project, the most effective methods in the elementary pedagogy of the French horn playing are games and images, which develop the child's body awareness, fine motor functions and muscle strength. It is not certain exercises that are important, but a wide range of them that provides suitable solutions for each of the different learners.

The results of the thesis can benefit the work of the French horn pedagogues. The information is useful for anyone who plays the French horn or is interested in it. It can also benefit the players and pedagogues of other wind instruments.

Keywords:

the French horn playing, brass instruments, elementary teaching, breathing technique, solfège, perceiving the pitch

Sisältö

1.Johdanto	6
2.Yleistä käyrätorvensoiton alkuopetuksesta	9
3.Ilmaskäyttö käyrätorvensoitossa	11
3.1.Ideaalii ilmaskäyttö käyrätorvea soitettaessa	11
3.2.Ilmaskäyttö alkeisoppilaiden näkökulmasta	12
3.3.Ilmaskäytön alkeispedagogiikka	15
3.3.1.Hengitystekniikka ja -kapasiteetti	15
3.3.2.Rytmihengitys	17
3.3.3.Puhalluksen kontrolloiminen	19
3.3.4.Kehotietoisuuden herättely ja vahvistaminen	19
3.3.5.Mielikuvat oppimisprosessissa	22
4.Sävelkorkeuksien hahmottaminen käyrätorvensoitossa	25
4.1.Sävelkorkeuksien hahmottaminen ja luonnonsävelsarja	25
4.2.Sävelkorkeuksien hahmottaminen alkeisoppilaiden näkökulmasta	26
4.3.Oikeisiin sävelkorkeuksiin osumisen alkeispedagogiikka	28
4.3.1.Päristelytekniikka	28
4.3.2.Vokaalit ja kielen paikan hahmottaminen	31
4.3.3.Tallennetut säestykset oppimisen ja harjoittelun apuna	31
4.3.4.Säveljonojen hahmottaminen	33
5.Yhteenveto ja pohdinta	36
Lähteet	39

Liitteet

Liite 1. Haastattelukysymykset pedagogeille

Kuvat

Kuva 1. Breath Builder	16
Kuva 2. Flow-ball	16
Kuva 3. Rytmihengitysharjoitus	18
Kuva 4. Luonnonsävelsarja	26
Kuva 5. Päristelyharjoitus	30
Kuva 6. Suukappaleen jatkokappale päristelyharjoittelua varten	31
Kuva 7. Harjoitusoppilaan piirustus	35

1. Johdanto

Sain viimeisenä musiikkipedagogin tutkintoni viimeisenä opiskeluvuoteni instrumenttipedagogiikkaan liittyvässä opetusharjoittelussa oppilaakseni 11-vuotiaan vasta-alkajan. Kiinnostuin heti alkeispedagogiikan elementeistä, erityisesti siitä, miten lapsen fyysiset ja motoriset valmiudet vaikuttavat käyrätorvensoiton oppimiseen. Tavatessani oppilasta viikoittain minulla oli mahdollisuus seurata läheltä tuota oppimisprosessia sekä kokeilla, millä tavoin voin auttaa häntä mahdollisimman sujuvasti eteenpäin hänen soittoharrastuksensa alkutaipaleella. Erilaisista kokonaisuuksista, joita käyrätorvensoittoon liittyy, koin merkittävimmiksi ilmankäytön sekä osumatarkkuuden oikeisiin sävelkorkeuksiin.

Vaihdoin itse pääinstrumenttini käyrätorveen vasta myöhäisessä teini-iässä. Minulla ei näin ollen ole omakohtaista kokemusta siitä, miten lapsena voi oppia soittamaan käyrätorvea, minkä vuoksi koin tämän aiheen mielenkiintoiseksi sekä tärkeäksi kehittyäkseni pedagogina. On olemassa paljon pedagogista käyrätorvensoitonopetusmateriaalia, jossa puhutaan näistä käsittelemistäni haasteista, ilmankäytöstä ja osumatarkkuudesta aikuisille ymmärrettävällä tavalla, mutta opettaessani vasta-alkajalle käyrätorvensoittoa jäin miettimään seuraavia kysymyksiä, joihin toivon opinnäytetyössäni löytäväni vastauksia:

Onko lapsen fysiologialla ylipäättään mahdollista toteuttaa käyrätorven soittamiseen liittyviä monia haasteellisia asioita tiedostaen ja tarkoituksellisesti?

Missä vaiheessa ihmisen hermotus on niin kehittynyt, että kaikkia tarvittavia lihaksia voi oppia käyttämään ja vahvistamaan, ja milloin ne ovat tarpeeksi vahvat?

Onko alkeispedagogiikassa tarkoitus vain ohjailta käyrätorvensoittoa aloittelevaa lasta oikeaan suuntaan, vai pyrkiä alusta asti mahdollisimman oikeanlaiseen tulokseen?

Mielenkiintoista mielestäni on myös, miten noista abstrakteista asioista voi puhua lapselle ymmärrettävästi. Usein kehon tiedostamisen menetelmiin kuten

Pilates, Alexander-tekniikka tai Feldenkrais, törmätään vasta ammattiopinnoissa. Onko lasten kanssa kannattavaa käsitellä näitä teemoja vielä?

Käsittelen opinnäytetyössäni syvemmin kahta aiemmin mainitsemaani käyrätorvensoiton keskeistä haastetta, ilmankäyttöä sekä osumatarkkuutta oikeisiin sävelkorkeuksiin. Ne ovat merkityksellisiä asioita jo käyrätorvensoitonopiskelun alkuvaiheessa ja kulkevat jokaisen käyrätorvistin mukana aina. Ilmankäytöllä tässä tarkoitetaan oikeanlaista sisään- ja uloshengitystä sekä taitoa kontrolloida puhallusta. Osumatarkkuus pitää sisällään ansatsin eli huuliasetteen sekä kielen, ilmanpaineen ja sävelkorkeuksien hahmottamisen yhteisvaikutuksen, ja tässä sillä tarkoitetaan kykyä soittaa haluttuja ääniä sekä ymmärtää, miten äänien ja rekisterien vaihtamista käyrätorvea soittaessa voi kontrolloida.

Oikeanlainen ilmankäyttö käyrätorvensoitossa perustuu hyvään kehotuntemukseen sekä tiettyjen lihasryhmien muodostamaan tukeen. Osumatarkkuus oikeisiin sävelkorkeuksiin taas edellyttää oikeanlaista ilmankäyttöä, sävelkorvaa sekä hienomotoristen toimintojen hallintaa kasvojen ja suun alueella. Nämä kaksi valitsemaani elementtiä ovat siis erittäin vahvasti liitoksissa toisiinsa, vaikkakin tässä opinnäytetyössä käsittelen niitä erillisissä luvuissaan.

Opinnäytetyössäni ensisijaisena tavoitteenani on kehittyä pedagogina ja käyrätorvistina perehtymällä aiheeseen liittyviin materiaaleihin, haastatteleamalla neljää Suomessa toimivaa käyrätorvipedagogia ja seuraamalla oman alakouluikäisen alkeisoppilaani kehitystä hänen ensimmäisen soittovuotensa ajan. Haastattelut toteutin yksittäin puhelimitse, kasvotusten tai sähköpostin välityksellä. Ne toimivat keskeisenä lähteenäni tässä työssä, samoin kuin omat havaintoni pedagogisen projektin aikana.

Kirjallisista lähteistä olennaisimmiksi muodostuivat amerikkalaisen käyrätorvisti Philip Farcasin (1914–1992) teos *The Art of French Horn Playing* (1956) sekä suomalaisen käyrätorvisti ja Pilates-ohjaaja Tommi Hyytisen (1977–) teos

Soiton ydin, soittaminen kehon keskuksesta (2016). Farcas kuvaa teoksessaan laajasti ja kattavasti kaikkia soiton osa-alueita, Hyytisen teoksessa käyrätorvensoittoon pureudutaan kehon ja mielen näkökulmista. The Art of French Horn Playing edustaa kansainvälisesti käyrätorvistien peruskirjallisuutta jo melkein 70 vuoden ajalta, kun taas Hyytisen teos tarjoaa tarkempaa ja uudempaa tietoa käsittelemistäni aiheista.

Jäsentelen opinnäytetyössäni kysymyksiä ja vastauksia, joita olen tämän pedagogisen projektin aikana kohdannut. Täten opinnäytetyö tarjoaa hyödyllistä informaatiota ja käytännöllisiä ideoita itseni lisäksi muillekin uransa alkutaipaleella oleville käyrätorvipedagogeille sekä nuorten aloittelevien käyrätorvistien huoltajille ja mahdollisesti muillekin aiheesta kiinnostuneille.

2. Yleistä käyrätorvensoiton alkuopetuksesta

Yleisesti ottaen käyrätorvensoiton alkeisopetuksessa haasteellista on haastattelemieni pedagogien mukaan asioiden paljous. Jotta soittimesta saa ylipäättään äänen, täytyisi osata hallita hengittämistä ja ilmankäyttöä, päristellä huulilla oikealla tavalla sekä osua pärinällä suukappaleeseen. Jotta tuota äänentuottoa voi hallita, eli jotta voisi osua juuri haluamaansa ääneen, täytyisi sävelkorkeuksien hahmottamisen yhteydessä osata hallita puhaltamista, ilmavirran nopeutta sekä omaa kieltään ja sen myötä oman suunsa tilavuutta. Oppilaan tulisi samalla oppia soittoasento uuden instrumentin kanssa eli jaksaa kannatella instrumenttia, opetella pitämään oikeaa kättä soittimen kellossa ja painamaan vasemmalla kädellä venttiilejä. Lisäksi tulee tietenkin oppia lukemaan nuotteja ja rytmejä.

Pelkkä äänenmuodostuksen oppiminen voi viedä oppilaasta riippuen viikkoja tai kuukausia ja siitä on vielä matkaa esimerkiksi jonkin tutun kappaleen soittamiseen. Useiden tekijöiden hakiessa paikkaansa oppimisprosessi vaatii myös aikaa, jossa esimerkiksi lihasten vahvistumista kasvojen alueella voi tapahtua ja näin pikkuhiljaa yhä pidemmän yhtäjaksoisen äänen, säkeen tai kappaleen soittaminen on lopulta fyysisesti mahdollista. Haastattelemieni pedagogien mukaan tärkeintä on antaa kaikelle oppimiselle aikaa ja osata edetä tarpeeksi pienin askelin, kuitenkin niin, että motivaatio säilyy ja oppilas tuntee oppivansa uusia asioita.

Kaikissa soittimissa on etenkin oppimisen alkumetreillä omat haasteensa eikä koe käyrätorvensoittoa merkittävästi muita vaikeammaksi, mutta mielenkiintoista siitä alakouluikäiselle lapselle tekee asioiden paljouden lisäksi niiden abstraktius. Opettaja ei voi näyttää, mitä hänen kehonsa sisällä tapahtuu hengittäessä tai puhaltaessa, tai mitä suun sisällä tapahtuu ääniä tai niiden voimakkuuksia vaihdeltaessa. Asioista kertominen saattaa olla liian abstraktia kovin nuorten alkeisoppilaiden kanssa. Lapset oppivat esimerkiksi opettajan imitoimisen tai erilaisten leikkien ja harjoitusten myötä. Kokenut pedagogi voi kuulemansa perusteella arvioida, mitä lapsen kehossa tai suussa tapahtuu ja

miten tilannetta kehitetään eteenpäin. Oman kehon tiedostaminen ja kontrollointi eivät ole lapsille helposti ymmärrettäviä asioita, minkä vuoksi käsittelemiini aiheisiin on mielenkiintoista etsiä erilaisia ratkaisuja juuri erilaisten leikkien ja mielikuvien muodossa konkreettisten ohjeiden ja faktatiedon lisäksi.

Lasten etuna käyrätorvensoiton oppimisessa ovat heille luontainen liikkeiden rentous ja hengitystekniikka, jotka pääsevät oikeuksiinsa tapauskohtaisesti usein jo muutamien soittotuntien jälkeen, kun tutustumisprosessi omaan opettajaan ja uuteen instrumenttiin on alkanut ja pahimmat jännitykset on selätetty. Soittoharrastuksen alussa monesta näkökulmasta merkittävä tekijä onkin juuri oppilaan ja opettajan välinen vuorovaikutus. Jännittäminen vaikuttaa kaikkeen oppimiseen, käyrätorvensoitossa erityisesti ilmankäyttöön ja sen myötä koko soittotekniikkaan, minkä vuoksi kaikenlaisten jännitystekijöiden minimoiminen soittotunneilla on oppimiselle tärkeää. Hyytinen (2016, 17) kuvaa rennon ja vapautuneen sisäänhengityksen olevan hyvän äänenmuodostuksen lähtökohta käyrätorvea soittaessa. Näin ollen ajattelen, että äänenmuodostuksen ja kaiken kaikkiaan käyrätorvensoiton oppimisen lähtökohta alkeisoppilaiden näkökulmasta on vuorovaikutuksessa ja sen mahdollistamassa rennossa kehonhallinnassa.

3. Ilmankäyttö käyrätorvensoitossa

3.1. Ideaali ilmankäyttö käyrätorvea soittaessa

Oikeanlainen ilmankäyttö on käyrätorvensoitossa ja sen oppimisessa erittäin olennaista, sillä se on oikeastaan koko soittotekniikan perusta. Philip Farcas vertaa käyrätorven äänenmuodostusta jousisoittimeen, jolloin ansatsi eli huuliote on ikään kuin jousisoittimen kieli ja ilmavirta on kuin jousi. Näiden kahden elementin välinen värähtely tuottaa äänen. (Farcas 1956, 27.)

Ilmankäytöllä tarkoitan ilmavirtaa, joka tuetaan kehon syvien lihasten kannatuksella sekä sen tietoista hallintaa. Ilmankäyttö on tärkeä osa käyrätorven, kuten minkä tahansa puhallinsoittimen äänenmuodostusta ja sillä voidaan vaikuttaa äänen väriin eli soundiin, äänen voimakkuuteen (dynamiikkaan), artikulaatioon ja fraseeraukseen. Ilmankäytöllä on myös mentaalinen rooli soittohetkessä. Oikeanlainen ilmankäyttö aktivoi parasympaattista hermostoa, kun taas mahdollinen jännittynyt pintahengitys aktivoi sympaattista hermostoa.

Ideaali ilmankäyttö käyrätorvea soittaessa perustuu ihmiselle luonnolliseen syvään palleahengitykseen. Tällöin sisään hengitettäessä pallealihas, joka on kuin suuri ylösalaisin oleva kulho kylkiluidemme alaosan kohdalla laskeutuu alaspäin, rento vatsa työntyy hieman ulospäin tämän vaikutuksesta, keuhkojen alaosat täyttyvät ilmalla ja lopulta myös kylkiluiden alaosa levittäytyy tehden keuhkoille lisää tilaa laajentua. Näin tapahtuu myös esimerkiksi ihmisen haukotellessa. Nopeassa, aktiivisessa sisäänhengityksessä nämä kolme asiaa tapahtuvat yhtäaikaisesti, kuten tapahtuu myös ihmisen säikähtäessä esimerkiksi kylmässä vedessä. (Farcas 1956, 28.)

Farcasin (1956, 28) mukaan oikeanlainen puhallustekniikka on kuin tuo sisäänhengitys, mutta käänteisesti: Syvät vatsalihakset työntävät palleaa ylöspäin, kuten tapahtuu myös yskähdyksessä, mutta hitaasti ja hallitusti. Lisäksi kylkivälilihakset aktivoituvat ja tehostavat ilman poistumista keuhkoista.

Hyytinen (2016, 16) tiivistää oikeanlaisen hengitystekniikan hyvässä soittoasennossa seuraavasti: sisäänhengityksellä selkä ja kyljet levenevät, uloshengityksellä vatsa liukuu sisään ja ylös ja kylkikaaret liukuvat edestä yhteen.

Puhallustekniikassa olennaista on puhalluksen tuki, joka muodostuu lantion ja keskivartalon lihasten aktivaatiosta. Tämä aktivointi kannattelee hyvää, ryhdikästä soittoasentoa, joka toisaalta mahdollistaa tuetun puhalluksen. Käyrätorvensoitossa puhalluksen tuki mahdollistaa kantavan äänen ja keventää lihasrasitusta ansatsilihaksilta kasvoista. (Hyytinen 2016, 16–18.)

Soittoasento on tärkeä tekijä hyvään ilmankäyttöön pyrittäessä. Keskivartalon tuen ja pallean hahmottamisen lisäksi myös koko muun kehon havainnointi ja tiedostaminen on tärkeää. Hyytisen (2016, 9) mukaan voidaan sanoa, että käyrätorven soittotekniikka rakentuu hyvälle kehonhallinnalle, mikä tarkoittaa oman kehon tiedostamista, fyysistä vahvistamista sekä tarkoituksenmukaista tukea ja voimankäyttöä. Tämä kaikki rakentaa hyvän ilmankäytön myötä soittotekniikasta kestävä.

3.2. Ilmankäyttö alkeisoppilaiden näkökulmasta

Ilmankäyttö kokonaisuudessaan ei ole alkeisoppilaille välttämättä haasteellinen asia, sillä lapset osaavat luonnostaan hengittää oikealla tavalla ja kehollisten asioiden oppiminen on heille erittäin luontevaa. Olennaista oppimisessa on puhalluksen rennon kontrolloimisen opetteleminen sekä useiden toistojen myötä kehonhallinnan ja lihasvoiman lisääminen ryhdikkään soittoasennon, tehokkaan hengitystekniikan sekä vahvemman ansatsin rakentamiseksi.

Puhalluksen kontrolloiminen

Syvä palleahengitys on luontaista rennossa mielentilassa niin lapsille kuin aikuisillekin, mutta käyrätorven soittamisessa tarvittavaan ilmanpaineeseen se ei ole riittävän tehokasta (Farcas 1956, 28). Käyrätorvea soitettaessa pyritään siis tähän syvään palleahengitystekniikkaan, mutta aktiivisemmin ja

tehokkaammin kuin ns. normaalitilassa. Haastattelemieni pedagogien mukaan kyse ei ole kuitenkaan voimasta vaan hallitusta ilmankäytöstä. Puhallusta on aluksi haastavaa kontrolloida. Kontrolloimisella tarkoitetaan sisään- ja uloshengittämistä rytmissä sekä puhalluksen keskittämistä suukappaleeseen. Puhalluksen kontrolliin liittyvät myöhemmin olennaisesti pallealihaksen, ydintuen ja syvien lihasryhmien tunnistaminen ja tietoinen aktivointi, jotka mahdollistavat ilmavirralle tarvittavan tuen. Nämä ovat vielä melko abstrakteja asioita aloittavalle oppilaalle.

Oman oppilaani kanssa huomasin, että edellä mainittujen haasteiden lisäksi oleellista on löytää sopiva määrä ilmaa. Usein ilmankäyttö jää liian pieneksi ja vähäiseksi, jolloin oppilas huomaa itsekkin, ettei soitto kuulostanut sellaiselta kuin hän olisi itse halunnut. Haastatteleman pedagogin A mukaan joskus haaste on päinvastainen: Oppilas (ja hänen vanhempansa) ajattelevat, että ilmankäytössä tarvitaan valtavasti voimaa, minkä seurauksena soittamisesta tulee helposti yliyrittämistä, puhinaa ja puskemista, jolloin rintakehä ja olkapäät nousevat ylöspäin ja jännittyvät. Puhallus tulee ulos voimalla sen sijaan, että se kohdistuisi oikein ja soittajalla olisi taitoa säädellä sitä. Liiallinen voimankäyttö puhalluksessa käy pidemmän päälle hyvin raskaaksi, eikä palvele tavoitetta rennosti ja aktiivisesta ilmankäytöstä.

Kehonhallinta ja lihasvoima

Oikeanlaiseen ilmankäyttöön sekä äänenmuodostuksen toiseen osatekijään, päristelyyn, tarvitaan kehonhallintaa sekä voimaa. Voimalla tässä tarkoitetaan esimerkiksi kykyä kannatella soitinta sekä puhaltaa pitkään. Lapsella ei fyysisesti ole vielä samanlaista hengityskapasiteettia tai kykyä hallita omaa kehoaan kuin aikuisella, mutta soidakseen käyrätorvi vaatii kuitenkin valtavan ilmanpaineen. Hyytisen mukaan (2016) soittoharjoittelussa täytyy ottaa huomioon koko keho, eikä keskittyä pelkästään esimerkiksi suun lihaksiin, sillä kaikki kehon osat ovat jollain tavalla yhteydessä toisiinsa. Koko kehon rentous, aktiivisuus tai jännittyneisyys voi osaltaan vaikeuttaa soittoa tai puolestaan tehdä siitä helpompaa.

Soittoasento on oleellinen asia ilmankäytön kannalta: Hengitys voi olla avoimempi ja ilmankäyttö tuettua. Tällöin koko keskivartalo voi osallistua ilmankäyttöön, eivät vain pinnalliset hengityslihakset. Käyrätorvi on suhteellisen painava ja iso instrumentti aloittelevalle soittajalle, mikä voi tuoda haasteita ergonomiaan ja sen myötä vapautuneeseen ilmankäyttöön. Hyytisen mukaan hengitystekniikka paranee korjaamalla kehon ryhtiä, kannatusta, ydintukea ja lihastasapainoa, mikä tarkoittanee aloittavien soittajien kanssa luonnollisen soittoasennon löytämistä. Lopulta ideaalissa ilmankäytössä hengitystekniikan kannalta on tärkeää harjoittaa uloshengityksen tehokkuutta ja puhalluksen tuen voimaa. (Hyytinen 2016, 19.)

Haastattelemani pedagogi C korosti erityisesti hyvän soittoasennon rakentamista alkeisoppilaiden kanssa. Hänen mukaansa siihen panostaminen on todella kaiken vaivan arvoista ja asian opettelemista pienten lasten kanssa helpottaa oikean korkuisten istuinten löytäminen sekä se, että huoltajat voivat ensimmäisillä tunneilla ottaa kuvan tai videon lapsen soittoasennosta ja näin auttaa kotiharjoittelussa. Soittoasennon tueksi on olemassa esimerkiksi Ergobrass-tuki, joka kannattelee soitinta. Kaikkien apuvälineiden tavoin se jakaa mielipiteitä: joillekin tuki on erittäin toimiva ja joidenkin mielestä se ennemminkin häiritsee. Tuen kokeileminen voi olla hyödyllistä, mikäli oppilaan soittoasento ei ole stabiili tai hänellä on haasteita ymmärtää hyvän soittoasennon muodostaminen tai sen merkitys.

Käyrätorvea soittaessa huulten täytyy olla tarpeeksi rennot voidakseen värähdellä, kuitenkin kasvojen lihasten tukemana niin, että ne osuvat toisiinsa. Farcasin mukaan (1956, 28–30), kun lisäämme ilmanpainetta, mutta avaamme samalla huulten välistä aukkoa, tuotamme äänen voimistumisen (crescendon) samalla äänellä. Jos taas huulet eivät joustaa, ääni nousee korkeammaksi. Tämä on kokeiltavissa puhaltamalla ilmaa tai viheltämällä. Huulten ollessa rennot, aukko suurenee itsestään, kun ilmavirta lisääntyy. Alkeisoppilaan näkökulmasta tämä tarkoittaa, että hallitakseen äänien voimakkuuksia ja sävelkorkeuksia, puhaltajan kasvoissa tarvitaan riittävä määrä lihasvoimaa pitämään ansatsi koossa samalla, kun ilmanpaine yrittää hajottaa sitä. Toisaalta tarvitaan taitoa

kontrolloida tietoisesti huulien aluetta ja tarpeen tullen rentouttaa tai aktivoida sitä. Useiden toistojen myötä lihasvoima ja kontrolli kehittyvät.

3.3. Ilmankäytön alkeispedagogiikka

Lasten etuna varttuneisiin puhaltajiin verrattuna on heidän hyvin luontainen hengitystekniikkansa. Tavoitteena on auttaa alkeisoppilasta tunnistamaan, aktivoimaan ja tehostamaan hengitystekniikkaa luomatta uusia jännityksiä ja kireyksiä aiheen ympärille. Lisäksi musiikin perussykkeen ja rytmien ymmärtäminen sekä ilman nopeuden säätely ja puhalluksen kohdistaminen ovat ilmankäytön kokonaisuudessa oleellisia asioita. Näitä teemoja voidaan harjoitella esimerkiksi erilaisten leikkien ja pelien avulla, jolloin voidaan tutkiskella ilmankäytön rajoja ja mahdollisuuksia. Leikit ja niihin sisältyvät puhallus- ja päristelyharjoitukset ovat hyviä lämmittelyharjoituksia soittotunnin alkuun, mutta myös toimivia kesken soittamisen tarjoten pienen palautumishetken ansatsille ja keskittymiskapasiteetille.

3.3.1. Hengitystekniikka ja -kapasiteetti

Harjoittelimme oppilaani kanssa hengitystekniikkaa pientä palloa (tai muuta sopivaa esinettä) kopittelemalla. Olin kuullut aiemmin mielikuvasta, jossa puhallus on kuin dartsin tai tennispallon heitto: Sitä edeltää vastaliike – joka tässä on aktiivinen sisäänhengitys – jonka voimalla esine lähtee nopeasti kohteeseensa. Mielikuvan tarkoitus on muistuttaa ilman nopeuden merkityksestä heti äänen alussa. Ilman tasaisella nopeudella vältetään käyrätorvistien slangitermein niin sanottu ”kuoputtaminen”, eli epätasaisesta puhalluksesta seuraava ääni, jonka alku on hiljaisempi kuin äänen loppuosa. Heitellessämme palloa oppilaani kanssa hengitämme vuorollamme sisään valmistautuessamme heittoon ja pallon ilmalennon ajan puhallamme ulos, kunnes toinen on ottanut kopin ja aloittaa jälleen oman vuoronsa. Toteutimme näin aiemmin kuvattua mielikuvaa konkreettisesti. Leikki rentouttaa tunnelmaa ja lämmittelee kehoa. Yksi tärkeistä elementeistä siinä on myös sisään- ja

uloshengityksen luonteva vuorottelu ilman hengityksen pidättämistä ennen puhaltamista; eihän heittokäden liikettäkään kannata pysäyttää juuri ennen pallon lupaavaa ilmaliittoa.

Toinen harjoitus, johon tarvittavat asiat voi ehkä löytää kotoaan on pilleillä puhaltaminen. Niillä voi puhaltaa esimerkiksi vesiastiaan, jolloin syntyvien kuplien määrästä voidaan vaikkapa kisalla. Myös kuplien puhaltamisen kestolla voidaan kisalla. Tämän leikin myötä lapsi voi paitsi vahvistaa oikeita hermoroja ja lihaksia, myös hahmottaa hyvän sisäänhengityksen merkityksen.

Useissa musiikkiliikkeissä on saatavilla erilaisia vaski- ja puupuhaltajille tarkoitettuja apuvälineitä, joilla ilmankäytön harjoittelua voi tehostaa. Ymmärtääkseni nämä jakavat soittajien ja pedagogien keskuudessa mielipiteitä, sillä siinä missä joidenkin mielestä erilaiset apuvälineet ovat hieno asia, joidenkin näkökulmasta niillä ei voida saavuttaa tarvittavia hyötyjä. Itse olen niiden kautta saanut tärkeitä oivalluksia, mutta en käytä niitä säännöllisesti. Uskon kaikenlaisten mahdollisten erilaisten innostavien asioiden kokeilemisestä olevan pelkkää hyötyä, erityisesti oppilaiden kohdalla.

Flow-ball (kuva 1) ja Breath Builder (kuva 2) ovat apuvälineitä, joiden ideana on se, että puhaltamalla liikutetaan apuvälineessä olevaa palloa halutulla tavalla, esimerkiksi pyrkien pitämään se ilmassa. Harjoittelun tavoitteena on edelleen kehittää ilmankäytön kapasiteettia ja kontrollia. Harjoittelun lisäksi erilaisilla apuvälineillä voidaan lämmitellä ja aktivoida keskivartalon tukilihaksia tehokkaaseen ilmankäyttöön.

Kuva 1. Breath Builder (thomann 2023a). Kuva 2. Flow-ball (thomann 2023b).

Mikäli luovuus ja kädentaidot riittävät, opettaja voi keksiä ja rakentaa erilaisia apuvälineitä ja leikkejä itse. Tästä pedagogi C:llä oli hyviä esimerkkejä. Hän on asentanut käyrätorven suukappaleen Flow-Ball-piipun päähän, jolloin sillä voidaan harjoitella esimerkiksi äänen voimakkuuden säätelyä niin, että pallo nousee ja laskee tasaisesti. Samalla oppilas harjoittelee suukappaleella soittoa.

Toinen loistava leikki oli rakennettu pari metriä pitkstä puutarhaletkusta, jonka toisessa päässä on suukappale ja toisessa päässä tyhjä ilmapallo. Suukappaleella soitettaessa ilmapallo kasvaa ja näin voidaankin tehdä ennätyksiä esimerkiksi siinä, kuinka suureksi ilmapallon saa puhallettua yhden pitkän äänen aikana. Ilmapallon viereen voidaan myös laittaa jokin esine, joka pitää saada kumoon puhaltamalla tarpeeksi ja kasvattamalla näin ilmapallosta tarpeeksi suuri.

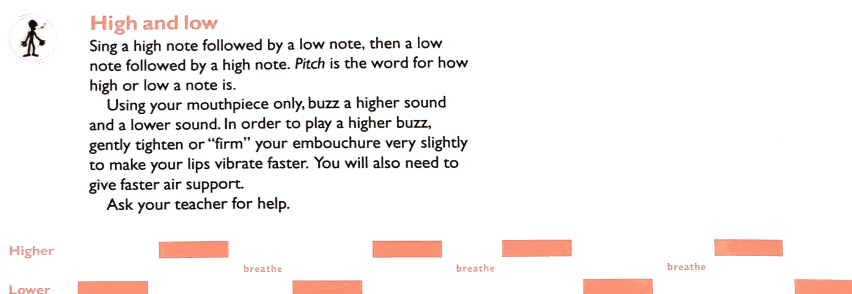
Kolmannessa leikissä luokassa on eräänlainen rata, jonka toisesta päästä yritetään kiidättää kevyt korkki mahdollisimman kauas puhaltamalla siihen pillillä. Isoin ennätys tulee, kun oppilas saa ensimmäisen kerran korkin liikkumaan yhdellä pitkällä puhalluksella koko matkan radan läpi. Tällaiset leikit auttavat oppilasta tehostamaan sisäänhengitystekniikkaansa ja oppimaan tasaista puhaltamista.

3.3.2. Rytmihengitys

Rytmihengitysharjoituksessa kehollisuus auttaa oppilasta muistamaan harjoitellun rytmin, kun samalla rytmien avulla voidaan oppia hengittämään sisään ja ulos halutussa tempossa. Rytmissä hengittämistä voi harjoitella useilla eri tavoilla. Harjoituksen taustalla voi esimerkiksi olla metronomi, nauhoitettu säestys tai musiikkikappale. Tässä hyväksi apuvälineeksi on osoittautunut muun muassa Drumgenious-sovellus, jossa voi kuunnella suuresta valikoimasta erilaisia rytmitaustoja kolmea valitsemaansa ilmaiseksi, maksusta koko valikoima on käytössä. Näiden erilaisten taustanauhojen tempo on varioitavissa, ja ne sopivat erinomaisesti niin soiton tueksi kuin myös rytmihengitysharjoituksiin ”tylsän” metronomin sijasta.

Merri Monsterin käyrätorvikoulussa (Patana 2005) aloitetaan käyrätorvensoiton opettelu erilaisilla rytmihengitysharjoituksilla, joista ensimmäinen on nimetty ”Säätiedotus lupaa navakkaa tuulta”. Tehtävä yksinkertaisuudessaan on laskea neljään, hengittää kahden ensimmäisen iskun aikana sisään ja puhaltaa ilma kahden seuraavan iskun aikana ulos. Tehtävässä kehoitetaan tarkkailemaan kehon ja puhalluksen rentoutta. Rytmihengitysharjoituksia voi toteuttaa neljässä eri tasossa: puhaltaen, huulilla päristellen, suukappaleella päristellen ja lopulta käyrätorvella soittaen. Erään minua ohjanneen opettajan viisain sanoin sisäänhengitys on kuin peili äänelle, joka puhallinsoittimesta tuotetaan. Nopeaan ja tarkkaan äänen alukkeeseen tarvitaan napakka sisäänhengitys, pitkään rauhalliseen fraasiin lähdetessä hengitys voi olla pidempi ja rauhallisempi, vaikka silti aktiivinen. Rytmihengitysharjoitus on hengitystekniikan kehittymisen lisäksi oivallinen harjoitus em. asian hahmottamiseen ja pulssin ymmärtämisen.

The Boosey Brass Method -alkeisoppikirjassa käyrätorvelle (Morgan 2003) on useita rytmihengitysharjoituksia, joissa sisään- ja uloshengitystä on havainnollistettu eri mittaisten laatikoiden avulla. Tämä toimii mielestäni oivallisena siirtymänä nuottien ja rytmien ymmärtämiseen. Kuvassa 3 on esimerkki rytmihengitysharjoituksesta, jossa samalla harjoitellaan korkeiden ja matalien äänien tunnistamista laulaen ja päristellen. Yhden laatikon kestoksi voidaan sopia tietty määrä iskuja tietyssä pulssissa, jolloin harjoitus on myös varioitavissa erilaisissa tempoissa ja tyyliissä.

Kuva 3. Rytmihengitysharjoitus (Morgan 2003).

3.3.3. Puhalluksen kontrolloiminen

Puhalluksen kontrolloimisen harjoitukset auttavat tasaisen rauhallisen puhalluksen ylläpitämiseen sekä puhalluksen kohdentamiseen. Yksi klassikkoharjoitus tähän on kevyen paperin, esimerkiksi nuotin, kannatteleminen toisella kädellä pienen etäisyyden päässä kasvoista. Paperiin puhalletaan niin, että se lepattaa kauemmas ja pysyy siellä halutun ajan. Tämä toteutuu, kun puhallus on tarpeeksi aktiivista, tuettua ja kohdistettu tarpeeksi pienelle alueelle. Paperin etäisyyttä kasvoista voidaan kasvattaa pikkuhiljaa. Puhallusharjoitusten tarkoitus on muistuttaa kehollisesta tuntemuksesta, kun ilmankäyttö on tarpeeksi aktiivista, sekä kasvojen ja suun tuntemuksesta, kun puhallus ohjautuu tarpeeksi aktiivisesti tiettyyn pisteeseen. Tällöin ansatsi pysyy koossa eikä ilmavirta ohjaudu isommalle alueelle ollen näin soittamisen kannalta tehotonta.

Haastavampi versio tästä on niin ikään eräältä omalta opettajaltani oppimani harjoitus, jossa puhalletaan mahdollisimman kevyestä materiaalista valmistettuun ohueen huiviin. Huivin liidellessä ilmassa puhaltaja voi tehdä nopean, tarkan sisäänhengityksen ennen uutta puhallusta, jonka tarkoitus on olla tasainen, voimakas ja osua huiviin lennättäen sen uudelleen ilmaan. Mikäli sisäänhengitys tai puhallus on vajaa, huivi liitelee lattialle. Kokeilin tätä harjoitusoppilaani kanssa siten, että vuorottelimme huiviin puhaltamista, jolloin hänellä oli enemmän aikaa valmistautua omaan vuoroonsa samalla kun minä puhalsin huivia. Tässä harjoituksessa voi myös kisaila esimerkiksi sillä, kuinka monen peräkkäisen puhalluksen ajan huivi pysyy ilmassa.

3.3.4. Kehotietoisuuden herättely ja vahvistaminen

Hyytisen (2016) metodissa Soiton ydin, soittaminen kehon keskuksesta kaikki fyysiset harjoitukset lähtevät oman kehon tiedostamisesta ja rentouttamisesta. Samasta aiheesta juuri lasten ja alkeispedagogian näkökulmasta kertoo Marja-Leena Juntunen (2011, 245–257) artikkelissaan Musiikki, liike ja kehollinen

kokemus. Juntusen artikkeli käsittelee kehollista tietoa sekä kehon liikkeen yhteyttä musiikilliseen tietämiseen. Juntunen kirjoittaa, että jos opetuksessa halutaan hyödyntää oppilaiden kinesteettisiä kokemuksia, on tärkeää saattaa heidät kinesteettisesti tietoisiksi ohjaamalla heitä keskittymään ja kohdistamaan huomionsa oman kehon tuntemuksiin ja kokemuksiin. Oppilaan kinesteettisen mielikuvituksen herättäminen ja harjoittaminen on kinesteettisessä oppimisessä keskeistä. Kinesteettistä oppimista voidaan harjoittaa eri tavoin, muun muassa seuraavanlaisella harjoituksella: Oppilaita pyydetään ajattelemaan, muistamaan, toistamaan ja/tai kuvittelemaan liikkeitä ja ilmaisemaan sanoin kehollisia kokemuksiaan. Liike voidaan kuvitella mielessä joko ennen sen suorittamista tai sen jälkeen liikekokemuksen uudelleen aktivoimiseksi. Liikkeen kuvittelussa voidaan käyttää konkreettisia esimerkkejä tai mielikuvia. (Juntunen 245–257)

Kokeilin tätä oppilaani kanssa soittotunnilla puhalluksen nopeuden kontrolloimisen harjoittelussa seuraavanlaisesti:

Lyhyt rentoutus ja rauhoittuminen: istumme nyt rauhassa, tunnemme molemmat jalkapohjamme lattiaa vasten sekä istuimet allamme. Huomioi, missä kielesi sijaitsee suussasi nyt, kun emme tee mitään erikoista. Onko kieli ihan suun pohjalla, vai keskiosassa ja koskevatko kielen reunat hampaita? Tuntuuko kieli rennolta? Rentouta leuka. Kuvitellaan, että suumme on kuin vesipuisto ja kieli on ”lasten uima-allas”, eli rauhassa suun alaosassa. ”Vesi” on ilmaa, jota puhallamme ja tässä mielikuvassa ilma (eli lastenaltaan vesi) on hidastiliikkeistä ja lämmintä, jolloin voimme soittaa matalia ääniä. Puhallamme hidasta lämmintä ilmaa ”lastenaltaasta”.

Seuraavaksi kieli on kuin keskikokoinen vesiliukumäki ja siirtyy suun keskiosaan. Nyt puhaltaessamme ilman liike on nopeampaa ja ilma hieman viileämpää. Näin voimme soittaa keskirekisterin ääniä.

Viimeisessä mielikuvassa kieli on kuin kaikista hurjin vesiliukumäki, värikäs ja niin korkea, että sinne täytyy kivuta monta kerrosta kierreportaita. Tällöin ilman liike on erittäin nopeaa ja kielen paikka on suussa korkealla. Vesi, eli ilma, on

paljon viileämpää kuin aluksi. Miltä tuntuu, kun kieli on korkealla kuin kaikista korkein vesiliukumäki ja ilma suorastaan kiittää torveen?

Näin pystyimme soittamaan korkeampia ääniä. Oppilas oivalsi nopeasti uuden idean ja osasi nyt entistä paremmin kontrolloida puhallustaan ja sen myötä eri ääniin osumista. Tällaisen mielikuvaharjoittelun avulla koko kehon ja erityisesti suun ja kasvojen alueen hermotus ja hallinta voivat kehittyä.

Hyödynsimme tätä tietoa jatkossakin: Tunnetko, kuinka keuhkojesi alaosat täyttyvät raikkaalla ilmalla? Osaatko kuvailla, miltä tuntuu, kun ilmaa menee torveen huuliesi ”pärinän läpi” ja siitä syntyy kaunis ääni?

Kokemukseni mukaan kehon tuntemuksista keskusteleminen on erittäin hyödyllistä, kuitenkin lapsen iän ja persoonallisuuden mukaan hänelle ymmärrettävillä sanoilla ja mielikuvilla. Lyhyt keskustelu tai aiemmin kuvatun mukainen yksinkertainen mielikuvaharjoitus ovat tarkoituksenmukaisimpia lasten kohdalla, kun sopiva hetki koittaa.

Pedagogi C:n idea lapsen kehotietoisuuden vahvistamiseksi on näyttää konkreettisesti, mitä kehossa tapahtuu soittaessa. Tätä on tutkittu muun muassa Saksassa, Göttingenissä vuonna 2005. Kyseisestä tutkimuksesta on julkaistu video, jossa käyrätorvisti Sarah Willis soittaa käyrätorvea magneettikuvauslaitteessa. Videolla on nähtävissä sivusuunnasta, mitä hänen suunsa sisällä tapahtuu erilaisia harjoituksia soitettaessa, samoin myös yläpuolelta, miten suun tilavuus pienenee ja suurenee nousevia ja laskevia sävelkulkuja soitettaessa. Lopussa nähdään myös keuhkojen ja pallean liikkeitä erilaisissa hengitysharjoituksissa. Video konkretisoi erityisesti kielen ja pallean liikkeitä, joita ei ulkopuolelta voi nähdä. Pedagogin C mukaan videosta on ollut useille lapsille paljon hyötyä, kun sitä on katsottu soittotunnilla yhdessä ja opettaja on samalla kertonut, mitä kuvassa tapahtuu. (Willis 2015)

3.3.5.Mielikuvat oppimisprosessissa

Mielikuvat ovat soitonopetuksessa joissakin tilanteissa toimivampia kuin tarkat fyysiset neuvot. Etenkin käyrätorven soitonopiskelussa alkeisoppilaiden kohdalla asioiden ollessa abstrakteja, mielikuvat voivat auttaa löytämään uusia tuntemuksia kehossa ja oivaltamaan niiden tuntemusten myötä jotain uutta soittamisesta. Mielikuvien avulla kehotietoisuus ja sisäinen kuuleminen eli äänien ja lopulta kappaleiden soittamisen oppiminen voivat kehittyä. Mielikuvaharjoittelun hyödyistä puhutaan vuosi vuodelta enemmän niin ammattiopiskelijoiden kuin alkeisoppilaidenkin kohdalla.

Eryyisesti lasten kohdalla mielikuvat saattavat tilanteesta riippuen olla avain jonkin uuden asian oivaltamiseen. Näin on ollut myös harjoitusoppilaani kohdalla. Mielikuvia on tietysti lukematon määrä, kun vain mielikuvitus on rajana, eikä niitä sen vuoksi voi arvottaa hyviksi tai huonoiksi. Esittelen tässä muutamia toimiviksi osoittautuneita mielikuvia, joita olen kokeillut oman alkeisoppilaani kanssa sekä ilmentänyt että sävelkorkeuksien hahmottamisen haasteisiin.

Soittoasentoa tukemaan olemme kuvitelleet muun muassa pieniä satuhahmoja, jotka vetävät soittajaa olkapäihin kiinnitetyistä naruista alaspäin kuin jättiäistä. Eryyisesti sisäänhengityksen aikana nuo pienet olennot kiskovat ja roikkuvat soittajan hartioissa ja lavoissa laskien niitä painovoiman vaikutuksesta. Tämä aktivoi lapatukenä mikä tukee ryhdikästä soittoasentoa ja hyvää sisäänhengitystä.

Toinen mielikuva on idea olennot, joka osaa lentää ja vetää oppilasta päälaelta ylöspäin, jolloin hänen niskansa pysyy pitkänä ja ryhti hyvänä. Haastattelemani pedagogi D kuvittelee oppilaidensa kanssa jokaiselle henkilökohtaisen, hienon taikanarun, joka kannattelee päätä ylhäällä. Jokainen oppilas saa itse kertoa, millainen juuri hänen taikanarunsa on, jolloin mielikuva jää paremmin mieleen. Ylävartalon hyvä ryhti sekä lapatuen aktivoiminen auttavat pitämään kurkunpään avoimena, mikä mahdollistaa

käyrätorvensoitossa vapaan ja rennon äänen tuottamisen (Hyytinen 2016, 21–23).

Farcas kertoo mielikuvasta puhaltaa alaviistoon käyrätorvea soittaessa. Tällöin oikeat lihakset aktivoituvat kasvoista, mikä mahdollistaa yhtä aikaa rennon pärinän ja hyvin tuetun ansatsin. (Farcas 1956, 19–27.) Harjoitusoppilaani kohdalla tämä mielikuva toimi erittäin hyvin. Puhalluksen tueksi harjoitusoppilastani on auttanut myös ajatus siitä, että ilma, jota hän hengittää sisään, menee tuolille, jossa hän istuu, ja puhaltaessaan taas ulos ilma virtaa tuolilta kehon kautta torveen.

Puhalluksen tasainen ilmavirta on käyrätorvensoitossa olennaista. Tähän erilaisia toimiviksi havaittuja mielikuvia ovat ajatukset vedestä, jonka virtaus on tasainen ja katkeamaton. Mikäli tavoitteena on esimerkiksi soittaa voimakkaasti ja hitaasti tai vaikkapa myrskyisästi, soittaja voi visioda valtamerta ja niin edelleen.

Kuvailin aiemmin harjoitusoppilaani kanssa käsittelemääni mielikuvaa, jossa oli kolme erilaista vesiliukumäkeä; tässäkin vesielementti muistutti ilmavirrasta. Haastattelemani pedagogi A kertoi käyttävänsä usein alkeisoppilaidensa kanssa tasaista puhallusta harjoitellessaan mielikuvaa puutarhaletkusta, jolla kastellaan kukkia. Tätä samaa kokeilin harjoitusoppilaani kanssa. Hän koki sen erittäin toimivaksi ja nimesi mielikuvan ”vesiletkupuhallukseksi”, jota hän kertoo usein käyttävänsä, mikäli tuntee tarvitsevansa parempaa ilmavirtaa. Kun soitamme ylärekisterin ääniä, hän voi kuvitella ”kastelevansa kukkia” hyvin kaukaa, jolloin veden (eli ilman) täytyy kulkea nopeammin.

Samaan aiheeseen liittyy pedagogi B:n mielikuva ”liukumisesta” ääneltä toiselle päristellessä ja soittaessa. Liu’uttelu tukee jatkuvaa ilmavirtaa sekä stabiloi ansatsia niin, ettei erilaisissa asteittaisissa kuluissa tai hypyissä tarvitse tehdä suuria muutoksia ansatsiin, vaan äänen muutokset tapahtuvat suun tilavuudessa ja ilmavirrassa tapahtuvien muutosten myötä.

Erilaisia mielikuvia sopivan ilmanpaineen löytämiseksi on myös useita. Yksi omalta opettajaltani oppimani mielikuva toimii konkreettisena muistutuksena

tunteesta, jossa keskivartalon tukilihakset sekä pallealihas tukevat ilmankäyttöä erityisesti ylärekisterissä. Mielikuvassa toinen käsi laitetaan suun eteen tukevasti, samalla puhalletaan niin, että suun edessä oleva käsi pysyy paikoillaan ja ”estää” ilmaa liikkumasta. Tällöin voimme enemmän ja vähemmän puhaltamalla etsiä erilaisia tunteita siitä, miten tukilihakset lantionpohjasta saakka ovat aktiivisena puhalluksessa.

Pedagogi C:n mukaan lapsille toimiva mielikuva on se, että kuvittelee instrumentin olevan täynnä muovailuvahaa tai muuta vastaavaa materiaalia, jolloin ilmankäytön on pakko olla voimakasta ja tuettua. Tämä mielikuva auttaa puhalluksen tuen avulla löytämään käyrätorvesta syvemmän äänen.

Mikäli mielikuvia, kuten mitä tahansa asioita, on paljon, ne voivat unohtua alkeisoppilaalta helposti, sillä soittaessa täytyy keskittyä niin moneen asiaan. Koin vuoden aikana toimivaksi, että soittotunnin lopuksi harjoitusoppilaani sai itse valita käsittelemistämme asioista yhden ”tähtivinkin”, joka hänen mielestään toimi parhaiten ja olisi hyödyllistä muistaa kotona soittaessakin, ja kirjoittaa sen muistiin.

4. Sävelkorkeuksien hahmottaminen käyrätorvensoitossa

4.1. Sävelkorkeuksien hahmottaminen ja luonnonsävelsarja

Sävelkorkeuksien hahmottaminen ja niiden sisäinen kuuleminen on merkittävässä osassa käyrätorvensoiton oppimista jo alkuopetuksessa. Luonnontorvi, josta moderni käyrätorvi on kehittynyt, perustui eri sävelistä alkaviin luonnonsävelsarjoihin, joita voitiin soittaa halutuissa sävellajeissa vaihtamalla instrumenttiin eri mittaisia putkia. Luonnontorvella voitiin soittaa avointen luonnonsävelten (kuva 4) lisäksi välisävelet erilaisin tukkimistekniikoin.

Kuva 4. Luonnonsävelsarja (Joutsenvirta 2005).

Modernilla käyrätorvella, jossa on ikään kuin kaikki putket eri sävellajeihin yhdessä instrumentissa, nuo väliäännetkin voidaan soittaa aukinaisina vaihtamalla putken pituutta venttiilien avulla. Modernilla käyrätorvella voidaan yhdellä sormitusvaihtoehdolla (ikään kuin tietyllä luonnontorven putkella) soittaa kaikki tietyn luonnonsävelsarjan äänet, kuten kuvassa 4 C:stä alkavassa luonnonsävelsarjassa äänet 1–16. Käyrätorvea soittaessa äänet ovat luonnonsävelsarjassa lähellä toisiaan (vrt. esimerkiksi muut vaskipuhaltimet; trumpetissa äänet soivat oktaavia alemmaa, jolloin ne ovat harvemmassa ja niihin on täten helpompi osua). Tämän vuoksi erityisesti aloittelevalla käyrätorven soittajalla on mahdollisuus osua haluamansa äänen ohi viereiseen säveleen varsinkin ylärekisterissä, vaikka olisikin onnistunut valitsemaan äänelle oikean sormituksen.

Käyrätorven äänten osumistarkkuuden kontrolloinnissa sävelkorvalla, sävelkorkeuksen hahmottamisella ja soittimen toimintaperiaatteiden ymmärtämisellä on suuri merkitys, mutta yhtä iso osa kokonaisuutta on osata toteuttaa ilmanpaineen ja suun tilavuuden muutoksia soittaakseen eri rekistereissä. Kun suuontelossa on paljon tilaa ja ilma liikkuu hitaammin, osutaan luonnonsävelsarjassa matalampiin ääniin (vrt. viheltäminen). Nostettaessa kieltä ylemmäs, suun tilavuus pienenee, jolloin myös ilmanpaine kasvaa ja ilma kulkeutuu suukappaleeseen nopeammin. Näin voidaan soittaa luonnonsävelsarjan korkeampia ääniä.

Mentäessä luonnonsävelsarjaa ylemmäs, vierekkäisten äänten väliset etäisyydet pienenevät koko ajan ja tällöin oikeisiin ääniin osuminen vaikeutuu. Lisäksi ylärekisterissä (kunkin soittajan äärirekisteriä lähestyttäessä) ilman liikkuaessa suukappaleeseen nopeammin kasvojen lihaksistolta vaaditaan enemmän voimaa vastustaa tuota ilmanpainetta ja pysyä koossa. Kasvojen lihasten tulee kuitenkin pysyä tarpeeksi rentona, jotta huulten välinen pärinä on mahdollinen ja ääni voi soida.

Kaiken kaikkiaan käyrätorvensoitossa äänten osumatarkkuutta kontrolloidaan kasvojen alueen ja suun hienomotoriikan sekä voiman, sävelkorvan ja ilmankäytön yhteisvaikutuksella. Kielen hallittu käyttö on käyrätorvensoitossa olennaista siirryttäessä soittimen rekisteristä toiseen. Kurkunpää, kieli ja ansatsi ovat äänenmuodostuksessa keskeisessä osassa. (Hyytinen 2016, 21–23.)

4.2. Sävelkorkeuksien hahmottaminen alkeisoppilaiden näkökulmasta

Sävelkorkeuksien hahmottaminen voi olla alkeisoppilaalle hyvin luontevaa korvakuulolta. Pirkko Paananen (2011, 139–155) kuvaa artikkelissaan Musiikillinen kyky, kehitysvaiheet ja yksilöllisyys musiikillisten kykyjen kehittymistä ja toteaa musiikin kuulonvaraisen oppimisen alkavan jo viikkoja ennen syntymää. Hänen mukaansa 5–11-vuotias lapsi kykenee älyllisesti ymmärtämään musiikista paljon. Lapsien on siis mahdollista ymmärtää monia

musiikillisia ilmiöitä sekä ainakin tunnistaa ja imitoida niitä. Oikeisiin sävelkorkeuksiin osuminen ei ole lähtökohtaisesti lapselle erityisen haastavaa, eikä myöskään yksinkertaisten säveljonojen, kolmisointujen tai harmonioiden ymmärtäminen. Käyrätorvensoiton näkökulmasta soittotekniset asiat ovat haasteellisempi osuus alkeisoppilaille oikeisiin sävelkorkeuksiin osumisen kokonaisuudessa.

Oikeisiin sävelkorkeuksiin osuminen käyrätorvella vaatii äänien sisäistä kuulemistä sekä kehotietoutta ja -hallintaa. Pedagogi B:n mukaan säveljonojen ymmärtämisen (esimerkiksi asteittaisen kulun tai kolmisoinnun kuulo- ja nuottikuvan yhdistämisen) jälkeen näitä on luontevampaa soittaa, kun tietää miten. Aloittavien käyrätorvioppilaiden kanssa on oleellista harjoitella ilman nopeuden ja kielen liikkeiden (tämän myötä suun tilavuuden) kontrolloimista. Koska oman kielen hahmottaminen voi olla lapselle vielä haastavaa, asiaa lähestytään usein sopivien tavujen löytämisen kautta. Kun sanomme esimerkiksi "thaa" kieli lepää suun alaosassa ja nousee ylemmäs, kun sanomme "thii". Tämänkin aiheen ympärillä erilaiset mielikuvat ovat erittäin käytännöllisiä, sillä niiden myötä suun alueen lihasten tiedostaminen ja harjoittaminen voivat helpottua lasten kohdalla.

Aloittelevalla käyrätorven soittajalla ei ole vielä mahdollisesti tarpeeksi lihasvoimaa kasvoissaan "taistellakseen" ilmavirtaa vastaan ja pitääkseen ansatsin koossa soittaessa korkeita ääniä ylärekisterissä. Mikäli ansatsi joustaa tai antaa periksi ilmanpaineen lisääntyessä, tuloksena on matalampi ääni, mutta kovemmalla volyymillä. Ansatsin jännite kontrolloi osittain oikeaan ääneen osumista, osittain kontrolli tulee ilman nopeudesta ja paineesta (Farcas 1956, 28). Tämä tärkeä lihasvoima kehittyy tietenkin useiden toistojen ja ajan myötä, mutta edellyttää siten oikeanlaista ja säännöllistä kotiharjoittelua, jonka merkityksen ymmärtämisessä opettaja voi käyrätorvensoittoa aloittavan lapsen huoltajia auttaa.

Oikeisiin sävelkorkeuksiin osumisen soittotekniikka kehittyy alkeisoppilailla vähitellen, kun ilmentäytön, äänenmuodostuksen ja lihasvoiman kehittyminen alkavat luoda sille pohjaa. Sävelkorkeuksiin osuminen kehittyy myös

ilmankäyttöä harjoiteltaessa, mutta sitä vievät erityisesti eteenpäin erilaiset päristelyä, kielen paikan hahmottamista sekä säveljonojen ymmärtämistä tukevat harjoitukset. Nämä taidot auttavat äänenmuodostuksen, kehotietoisuuden ja sävelkorvan kehittymisen myötä oikeisiin sävelkorkeuksiin osumista.

Pedagogi B:n näkökulmasta tavoitteena on, että oppilas oivaltaa yhteyden erilaisten tekijöiden ja soitettujen äänien välillä: Mikä on äänen nimi, miltä se näyttää nuottiviivastolla, miltä se kuulostaa ja miten se suhteutuu muihin ääniin säveljonossa, miltä sen soittaminen tuntuu, eli miten ääni tuotetaan torvella ja millä sormituksella se soitetaan. Tämä on visuaalinen, auditiivinen ja kinesteettinen kokonaisuus ja siten sen oppimisessakin on hyvä käyttää mahdollisimman monia erilaisia ärsykeitä. Tähän koostamani erilaiset harjoitukset ja lähestymistavat toimivat pienempinä tai isompina palasina kohti tämän kokonaisuuden ymmärtämistä ja eteenpäin viemistä alkeisoppilaan kanssa.

4.3. Oikeisiin sävelkorkeuksiin osumisen alkeispedagogiikka

4.3.1. Päristelytekniikka

Erilaisten päristelyleikkien harjoittelu on alussa useiden pedagogien mielestä tärkeää, sillä niiden myötä oppilas oppii tuntemaan äänenmuodostukseen tarvittavan ilmankäytön ja perusidean siitä, miten eri rekisterien välillä liikutaan. Kun tämän vaiheen jälkeen siirrytään käyrätorvella soittamiseen, se on huomattavasti luontevampaa, kun tekniikka pelkällä suukappaleella on jo tarpeeksi hyvä. Suukappaleella soitettavien harjoitusten tulee olla erilaisia ja mielenkiintoisia, jotta soittointo pysyy yllä. Pelkällä suukappaleella soittaminen on hyödyllistä harjoittelua kaikissa soittoharrastuksen vaiheissa. Alussa leikkien ja mielikuvien myötä päristelyharjoituksissa voidaan yhdistää päristelyn opettelu, ansatsin vahvistaminen ja puhalluksen säätely, jotka kaikki ovat osa ilmankäytön sekä osumistarkkuuden kokonaisuutta. Tähän oivallisia harjoituksia

on Torvitaikurin taikakirjassa (Kataja 2014). Kirjan alussa on erilaisia mielikuvia päristelyyn, muun muassa tehtävät ”Kissan häntä” ja ”Ampiaisen lento”. Näissä harjoitellaan päristelemään ylös ja alas, hiljaa ja kovaa.

Haastattelemani pedagogi A kertoi hänen luokassaan olevan kyseisiin harjoituksiin liittyen ampiasispehmolelu, joka on päristelyä harjoittelevien oppilaiden keskuudessa suosittu. Soittotunnin alussa ”Alli-amppari” käy keräämässä jotain omaan koriinsa (kuten kirjan tehtävässä ohjeistetaan) ja sen lentoa seurataan suukappaleella päristellen. Sen lisäksi, että Alli on soittotunneilla konkreettisesti läsnä, erityisesti sitä lennätettäessä visuaalisuus on mukana päristelyharjoituksessa laajentaen eri oppimiseen osallistuvien aistikanavien määrää. Puhalluksen kannalta glissando on tärkeää oikeisiin ääniin osumisessa, jotta äänen välissä ei synny katkoa. Tähän edellä mainitut harjoitukset juuri ohjaavat.

Merri Monsterin hirmuisessa käyrätorvikoulussa (Patana 2005) päristelyä ja sen myötä sävelkorkeuksien hahmottamista lähestytään muutaman teknisen vinkin lisäksi muun muassa seuraavanlaisten mielikuvien kautta: ”päristele kuin matkisit formula-auton ääntä... Matki sorsapilliä, traktoria, ruohonleikkuria ja moottoripyörää. Ja päristellä voit melkein missä tahansa ja milloin tahansa”. Päristelystä muodostuu näin leikki ja ohjeilla pyritään siihen, että lyhyitäkin toistoja päristelystä tulisi mahdollisimman usein, jolloin oikeat lihakset voivat alkaa vahvistua.

Päristelytekniikan opettelun jälkeen sitä harjoitellaan kyseisessä käyrätorvikoulussa vielä muutamissa erilaisissa lyhyissä kappaleissa (kuva 5), joissa tarkoituksena on jo kyetä osumaan pärinällä tiettyihin ääniin. Ohjeena on laulaa ja viheltää kappaleet ensin, sitten päristellä opettajan säestäessä pianolla. Perusideana on kehittää soittotekniikan ohella sävelkorvaa sekä osumatarkkuutta. Ennen itse käyrätorvella soittamista tässä metodissa harjoitellaan vielä päristelemään tietty ääni vain huulilla ja tuomaan suukappale pärinään siten, että ääni jatkuu tämän siirtymän yli.

MERRI JA MIKA HÄKKINEN AJAVAT KILPAA

Mika Häkkinen on kuuluisa suomalainen kilpa-ajaja. Merri on nyt haastanut Mikan kilparadalle. Kisa tulee olemaan jännittävä.

Kuva 5. Päristelyharjoitus (Patana 2005).

Päristelytekniikka oli alussa harjoitusoppilaalleni haastavaa, joten opettelimme sitä lisäämällä suukappaleeseen jatkokappaleen päristelyharjoittelua varten (kuva 6). Näin suukappaleella oli mahdollista tuottaa kuuluvampi ääni ja siitä oli myös helpompi pitää kiinni. Ehkä tämä myös lisäsi mielenkiintoa suukappaleella soittamista kohtaan. Muutamien viikkojen kuluessa päristelytekniikka kehittyi huomattavasti.

Kuva 6. Vaskisoittimien suukappaleen jatkokappale päristelyharjoittelua varten (thomann 2023c).

4.3.2. Vokaalit ja kielen paikan hahmottaminen

Käyrätorven alkeispedagogiikassa opetellaan usein vokaalien avulla hahmottamaan suun tilavuutta ja sen myötä osumaan eri rekistereihin. Lapsen voi olla helpompaa sanoa aa tai ii, kuin noudattaa seuraavia ohjeita: ”nosta kieltä korkeammalle” tai ”pienennä suun tilavuutta”. Hyytisen mukaan (2016, 21) ylärekisterissä toimivia vokaaliyhdistelmiä ovat iiyy, keskirekisterissä eeyy ja uuyy. Alemmassa rekisterissä, missä kielen täytyy vetäytyä taakse ja alas, toimivia yhdistelmiä ovat aa, aao tai aauu. Oman kokemukseni mukaan alarekisterissä toimivia ovat myös ää- ja öö-vokaalit. Y-vokaali tuo kieltä eteen, mikä lisää ilmanpainetta ja helpottaa soittamista ylärekisterissä (Hyytinen 2016, 21).

Aloittavan oppilaan kanssa voidaan etsiä sopivat vokaaliyhdistelmät, jotka tuntuvat luontevilta ja kullekin toimivilta. Oman oppilaani kohdalla toimivat tavut olivat thaa, thee ja thii, jotka muodostavat luonnonsävelsarjan ensimmäisen duurikolmisoinnun (kuva 4, äänet 4, 5 ja 6). Vokaaleista saatava apu voidaan soittamisen lisäksi yhdistää jo alkuvaiheessa päristelyyn, jolloin päristelemällä esimerkiksi ”aa-ii” voidaan soittaa glissando ylöspäin.

Toinen esimerkki kielen paikan hahmottamisen avuksi on mielikuva kuumasta ja kylmästä ilmasta. Kun puhalletaan lämmintä, hidasta ilmaa, jonka voidaan kuvitella esimerkiksi huurtuvan ikkunaan, kieli on suun alaosassa. Kun pyrimme puhaltamaan kylmää, nopeaa ilmaa, kieli on suun yläosassa. Tämä mielikuva on yhdistettävissä esimerkiksi rytmihengitysharjoituksiin, jolloin voidaan puhaltaa joko kylmää tai kuumaa ilmaa ja/tai erilaisia välimuotoja sekä glissandoja, joissa siirrytään esimerkiksi lämpimästä kylmään.

4.3.3. Tallennetut säestykset oppimisen ja harjoittelun apuna

Haastattelemani pedagogi D:n mukaan suurin osa oppilaista hahmottaa tonaalisuutta sen verran, että kuulee, osuiko haluamaansa ääneen vai sen ohi, kun sitä voi verrata johonkin muulla instrumentilla tuotettuun äänen. Koska

kaikilla oppilailla ei ole kotona pianoa tai muuta soitinta, joka toisi harjoittelutilanteeseen jotain mihin verrata soittamiaan ääniä tästä näkökulmasta, tallennetut säestykset ovat loistava apu oppilaille kotiharjoitteluun. Harmoniat auttavat ylipäättään oman soittamisen kuuntelemisessa ja sävelkorvan kehittymisessä, minkä vuoksi soittotunneillakin yhdessä soittaminen, pianosäestykset tai tallenteet toimivat todella hyvin. Nauhoitetut säestykset tässä kokonaisuudessa tuovat soittotilanteeseen sekä rytmisen että harmonisen pohjan, jonka päälle on luontevaa soittaa. Lisäksi ne voivat innostaa paljonkin oppilaasta riippuen.

Soitimme harjoitusoppilaani kanssa hänen soittopolkunsa alussa monien tallennettujen säestysten kanssa. Hänen suosikkejaan olivat Kalle Katajan kappaleista käyrätorvelle ja taustanauhalle ”Sammakko ja Esko” (2016) sekä ”soita C” (2015), jotka löysimme YouTubesta. Näiden jälkeen siirryimme Jan Utbultin ja Chris Morganin käyrätorven alkeismateriaaleihin Startklar (2014), Blåståget Del 1 (2002) sekä The Boosey Brass Method, Horn in F (2003). Näissä jokaisessa on valtava kirjo erilaisia kappaleita käyrätorvensoiton alkumetreille ja tallennetut säestykset niihin kaikkiin löytyvät kätevästi CD-levyn lisäksi esimerkiksi Spotifystä. Näillä materiaaleilla oli valtava merkitys oppilaalleni, sillä hän pystyi soittamaan kotona pianon ja/tai big bandin säestäessä taustanauhalla. Hänen kohdallaan tämä paitsi motivoi harjoittelemaan, myös kehitti valtavasti osumatarkkuutta tiettyihin sävelkorkeuksiin. Hienoa näissä kaikissa materiaaleissa on oppilaan näkökulmasta myös se, että jo opittuaan muutamat ensimmäiset äänet oppilas voi soittaa kokonaisia musiikillisia kappaleita. Molemmissa mainitsemissani materiaaleissa on kappaleita soitettavaksi yksin, kahdestaan esimerkiksi opettajan tai kaverin kanssa ja jopa kolmestaan.

Tallennettuja säestyksiä on mahdollista tehdä itse erilaisten ohjelmien avulla, kuten esimerkiksi aiemmin mainitsemani pedagogi Kalle Kataja tekee säveltäessään kappaleita käyrätorvelle ja taustanauhalle. Itse en ole vielä perehtynyt siihen maailmaan, mutta inspiroiduin paljon kuullessani haastattelemieni pedagogien ideoita. Pedagogi D mainitsi sovelluksen, ”ireal

pro” jonka avulla voi helposti luoda haluamansa harmonisen ja rytmisen pohjan mihin tahansa perusharjoitukseen tai kappaleeseen. Hän on tehnyt sen avulla taustanauhoja esimerkiksi asteikoihin, jolloin niiden opetteleminen ja soittaminen eri tempoissa on oppilaille mielekkäämpää.

Pedagogi C:n mukaan sovelluksella ”Music speed changer” voidaan mistä tahansa kappaleesta muuttaa sekä tempo että sävellaji kullekin sopiviksi, jolloin alkeisoppilas voi soittotunnillaan soittaa esimerkiksi Porilaisten marssia Kaartin soittokunnan levytyksen mukana itselleen sopivalta korkeudelta ja sopivassa tempossa. Koska en vielä opetellut käyttämään näitä erilaisia alustoja taustojen tekemiseen itse, sävelsimme sen sijaan sopivan stemman käyrätorvelle erääseen oppilaani lempikappaleista. Näin hän pystyi soittamaan lempikappaleitaan yhtä aikaa kuunnellessaan sitä kotona esimerkiksi Spotifystä. Kun vaihtoehtojen määrä erilaisten taustanauhojen suhteen on näin laaja, on opettajan ja oppilaan valittavissa, mihin he kussakin tilanteessa teknisesti ja ajankäytöllisesti haluavat panostaa.

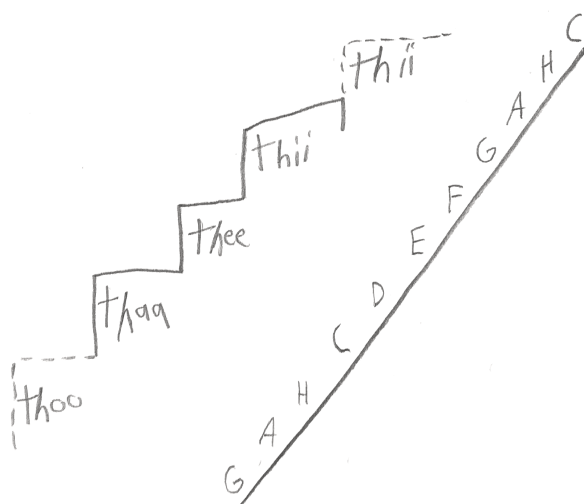
4.3.4. Säveljonojen hahmottaminen

Säveljonojen hahmottamisella tässä tarkoitetaan luonnonsäveljonojen (kuva 4) ja asteittaisten kulkujen hahmottamista nuottikuvassa, kuultuna sekä soittaen. Näen aiheessa karkeasti kaksi erilaista lähestymiskulmaa: luonnonäänet ja kolmisoinnut tai asteittainen ja kromaattinen kulku. Molempien harjoittelun myötä rekisteri voi laajeta ja oikeisiin sävelkorkeuksiin osuminen kehittyä.

Haastatteleman pedagogi C:n mukaan hyvä keino luonnonsävelten ja niistä erityisesti perusasteen, terssin ja kvintin hahmottamiseen kaikkien oppilaiden kanssa on luonnontorvella soittaminen, mikäli sellainen on saatavilla. Avonaisten äänten soittaminen luonnontorvella kehittää ilmankäyttöä, mutta erityisesti se auttaa hahmottamaan luonnonsävelsarjassa vierekkäisten äänten etäisyydet ja oivaltamaan, miten niiden välillä voidaan liikkua. Mikäli luonnontorvea ei ole, modernilla käyrätorvella luonnonsävelten soittaminen eri sormituksilla ajaa tietenkin samaa asiaa.

Suomalaisissa käyrätorvikouluissa on erilaisia lähestymistapoja säveljonojen hahmottamiseen. Merri Monsterin hirmuisessa käyrätorvikoulussa (Patana 2005) säveljonoja hahmotetaan alussa soittamalla luonnonsäveliä, kun taas Torvitaikurin Taikakirjassa (Kataja 2014) asiaa lähestytään ensin asteittaisilla kuluilla, jotka kirjan edetessä laajenevat ylemmäs ja alemmas. Luonnonsävelten soittaminen tukee luonnonsäveljonojen hahmottamista sekä riittävää ilmankäyttöä ja toisaalta asteittaisia kulkuja soitettaessa välttyään hypyiltä, jolloin on luontevaa oppia soittamaan pikkuhiljaa ylös ja alaspäin niin, ettei soittaja tee ansatsissaan isoja muutoksia.

Harjoittelimme oppilaani kanssa säveljonojen hahmottamista usein yhdessä piirtäen, sillä hän kertoi piirtämisen olevan hänelle tärkeä harrastus. Eräällä soittotunnilla piirsimme kolmikerroksisen portaikon (kuva 7), jonka kolme kerrosta kuvaavat luonnonsävelien perussäveltä, terssiä ja kvinttiä. Soitimme kerroksia erilaisissa järjestyksissä, lisäksi eri sormituksilla eli eri luonnonsävelillä. Lisäsimme vielä jokaisen kerroksen kohdalle eri vokaalin sisältävän tavun (thaa, thee, thii), jolloin visuaalinen muistutus vokaalista kunkin tason kohdalla auttoi portaikon äänien soittamista eri järjestyksessä.

Kuva 7. Harjoitusoppilaan piirustus (kirjoittajan oma arkisto).

Olemme käyttäneet harjoitusta muillakin tunneilla lämmittelyn lisäksi esimerkiksi tilanteissa, joissa oppilas soittaa vahingossa yllättävän ylös tai alas. Olemme

lyhyesti voineet palata porraskuvaan ja piirtää seuraavia portaita. Olen kertonut, että nyt soitit jo tänne saakka näyttäen uusia portaita, jolloin hän on voinut ”väärän” äänen soittamisen sijaan huomata tehneensä uuden ennätyksen ja ymmärtänyt, että soittamiemme sävelten lisäksi luonnonsävelasteikko jatkuu molempiin suuntiin ja että kaikilla sormituksilla voi soittaa todella ylös tai alas. ”Väärältä portaalta” hänen on ollut helppo löytää tie oikealle portaalle hahmottamalla tilanne myös visuaalisesti. Portaikon lisäksi säveljonoja voi hahmottaa visuaalisesti millä tahansa piirustuksella, kuten vaikka kerrostalolla tai tikapuilla. Piirustuksessa voivat olla luonnonäänten sijaan minkä tahansa säveljonon, esimerkiksi tietyn duuriasteikon sävelet.

Pedagogi C hahmottaa luonnonsävelten jonoa oppilaidensa kanssa visuaalisesti luokkansa seinään tehtyjen värikkäiden teippimerkintöjen avulla: Keskellä pituussuunnassa on perusääni (kuva 4, ääni 4), josta sopivien etäisyyksien päässä ylöspäin ovat terssi ja kvintti ja niin edelleen, alaspäin kvintti ja taas perusääni. Näitä merkintöjä voi hyödyntää samalla tavoin kuin aiemmin kuvattua piirrettyä esimerkkiä, lisäksi ne ovat kaikilla soittotunneilla läsnä konkreettisena muistutuksena.

Tuttuja melodioita on luontevaa hyödyntää säveljonojen hahmottamisen harjoittelussa. Eräällä soittotunnilla lämmittelimme oppilaani kanssa soittaen vuorotellen erilaisia lyhyitä asteittaisia kulkuja C-duurissa. Saatoin soittaa esimerkiksi e-d-c, minkä hän toisti minua imitoiden. Muutamien variaatioiden jälkeen soitimme f-e-d-c, josta oppilas oivalsi nopeasti muutaman oikeaan suuntaan ohjaavan kysymyksen myötä muodostuvan Queenin We will rock you -kappaleen kertosäkeen. Soitimme melodiaa muutaman kierroksen korvakuulolta, jonka jälkeen hän kirjoitti sen avullani nuottipaperille. Tämän prosessin myötä hän oivalsi asteittaisen kulun kuulo- ja nuottikuvan yhteyden. Myöhemmin teimme vastaavanlaisia melodiadiktaattia muistuttavia harjoituksia myös muilla tutuilla melodioilla. Materiaaleiksi sopivia tuttuja melodioita on koottu yksiin kansiin lapsille selkeinä nuotteina esimerkiksi Tanja Vienosen kokoamassa Torveillen tähtiin -kirjassa.

5. Yhteenveto ja pohdinta

Kuluneen lukuvuoden alussa olimme harjoitusoppilaani kanssa käyrätorvensoiton opetus- ja oppimistiemme ensimetreillä molemmat useiden kysymysten äärellä. Nyt tämän pedagogisen projektin lähestyessä loppuaan olemme saaneet oppia käyrätorvensoitosta, sen opettamisesta sekä toisistamme monia arvokkaita asioita, jotka kantavat varmasti mahdollisissa seuraavissa vaiheissa: oppilaalla hänen jatkaessaan käyrätorvensoittoa toisen opettajan kanssa ja minulla jatkaessani joskus käyrätorvensoiton opettamista uusien oppilaiden kanssa.

Opinnäytetyön ja tämän pedagogisen projektin myötä tulin tutkineeksi paljon käyrätorvensoittoon liittyviä alkeisoppimateriaaleja sekä käyrätorvensoittoon liittyviä mielenkiintoisia ja hyödyllisiä teoksia. Sain myös mahdollisuuden keskustella Suomessa toimivien käyrätorvipedagogien kanssa, mikä oli erittäin antoisaa. Kuulin, miten erilaisista näkökulmista voidaan päästä samanlaisiin laadukkaisiin lopputuloksiin. Jäin miettimään, voisiko yleistä ajankohtaista keskustelua pedagogisista haasteista ja ratkaisuista olla Suomessa käyrätorvistien keskuudessa enemmän, sillä käyrätorvensoittoa koskevaa tietoa ja mielipiteitä sekä uusia tuulia on.

Alussa pohtimiini kysymyksiin löysin vastaukset: Lapsen fysiologialla on mahdollista toteuttaa käyrätorvensoitossa vaadittavia asioita tiedostaen ja tarkoituksellisesti. Olennaista eivät ole yksittäiset kirjat tai harjoitteet, vaan prosessi ja jokaisen oppilaan omat henkilökohtaiset vahvuudet. Lapset ovat erilaisia yksilöitä ja kasvavassa iässä, jolloin fysiikka ja mittasuhteet muuttuvat vuosien aikana. Soittotaitojen kehittyessä rekisteri laajenee. Tällöin ilmankäytön ja osumistarkkuuden haasteet muodostuvat vuosi vuodelta erilaisiksi tilanteen vaatimalla tavalla.

Huoltajien osallistaminen olisi käyrätorvensoiton opetteluun alussa tärkeää, mikä tarkoittaa, että huoltajat seuraisivat ensimmäisiä soittotunteja ja ymmärtäisivät, mitä asioita tunneilla harjoitellaan ja miksi näiden harjoitusten tekeminen kotona

säännöllisesti on erittäin oleellista alkeisoppilaan kannalta. Tällöin, useiden toistojen myötä, lapsen fysiikka kehittyy. Lihakset ja hermotus alkavat vahvistua ensimmäisestä soittotunnista lähtien. Lihaksiston kehittyminen ja sen myötä voimankäytön ja rentouden balanssin etsiminen on prosessi. Kehotietoisuuden kehittyminen auttaa mielestäni olennaisesti käyrätorvensoitossa; ajattelenkin instrumentin olevan ikään kuin mikrofoni sille, mitä kehossa tapahtuu. Lapset oivaltavat omista kehotuntemuksistaan paljon ja koen palkitsevaksi keskustella näistä teemoista heidän kanssaan. En toki kovin syväluotaavasti – enhän itse ole noiden asioiden asiantuntija – vaan kehon tuntemuksia sivuten ja lapsen kinesteettistä mielikuvitusta herätellen.

Kuten alussa totesin ilmankäytön ja osumistarkkuuden haasteiden kulkevan jokaisen käyrätorvistin mukana aina, myös alkeisoppilaiden kanssa nämä teemat hioutuvat ja muuntuvat koko oppimispolun ajan. Opettajan avulla asioita muovataan koko ajan oikeaan suuntaan.

Musiikkipedagogian opintojeni aikana on käynyt ilmi, että musiikkipedagogia alana tuntuu olevan muutosvaiheessa, tai jopa mennyt jo ensimmäisten suurten muutosvaiheiden ohi. Tämä konkretisoitui minulle pedagogisen projektini aikana sekä oman harjoitusoppilaani kanssa että haastatellessani pedagogeja. Verrattuna omiin kokemuksiini soittotunneista lapsena, nykyään pyritään yhä monipuolisempaan opetukseen, jossa jokaisen oppilaan henkilökohtaiset vahvuudet pyritään huomioimaan aiempaa paremmin ja opetukseen sisällytetään ei vain soittotaitoja vaan myös itsetuntemusta ja luovuutta tukevia harjoitteita, kuten esimerkiksi improvisaatiota. Huomasin, miten tärkeää pedagogina on olla mukana jatkuvassa kehityksessä. Se ei välttämättä tarkoita lisää työkuormaa, vaan useiden erilaisten uusien tekijöiden hyödyntämistä, jolloin työ voi rikastua, monipuolistua ja olla antoisampaa sekä itselle että oppilaille. Sain tämän pedagogisen projektin myötä pintaraapaisun esimerkiksi erilaisista sovelluksista, joita opetustyössä voi hyödyntää.

Jatkossa toivoisin voivani löytää ja hyödyntää useampia tarkoituksenmukaisia sovelluksia ja tutkia esimerkiksi pelejä, jotka voisivat tukea alkeisoppilaiden käyrätorvensoiton oppimista. Huomasin olevani siinä mielessä

”vanhanaikainen”, että vierastin tietokoneen tai tabletin hyödyntämistä työssäni. Projektin myötä uskaltauduin hieman tuolle epämukavuusalueelle, mikä olikin erittäin palkitsevaa. En ole täysin vanhojen tai uusien opetusmenetelmien puolestapuhuja, vaan uskon että molemmista voidaan saada irti paljon hyvää.

Käyrätorvensoitossa kehittyvät taidot, kuten kehotietoisuus ja hienomotoriikka, ovat arvokkaita lapsen elämässä sen lisäksi, että musiikkiharrastuksen myötä voi löytää uusia kavereita, kehittää sosiaalisia taitoja sekä saada tärkeitä kokemuksia esiintymisestä. Pedagogin näkökulmasta on mielenkiintoista saada tutustua moniin erilaisiin lapsiin ja nuoriin, alkeisoppilaan näkökulmasta taas arvokasta on saada säännöllisesti kahdenkeskistä aikaa asiantuntevan aikuisen kanssa uusien asioiden oppimiselle. Tämä pedagoginen projekti avasi aiempaa syvemmin, miten suuri merkitys musiikkiharrastuksella, tässä tapauksessa käyrätorvensoitolla, voi lapsen ja nuoren elämässä olla.

Lähteet

Haastatellut asiantuntijat

A: Hiipakka, J. Sibelius-opistossa Hämeenlinnassa ja Lahden musiikkiopistossa käyrätorvensoittoa opettavaa musiikkipedagogia (ylempi amk) Jenni Hiipakkaa haastatteli 2.3.2023 lida Ranta-Nilkku

B: Kataja, K. Musiikkiopisto Juvenalian (Espoo) musiikin hahmotustaitojen lehtoria Kalle Katajaa haastatteli 1.3.2023 lida Ranta-Nilkku

C: Orbinski, S. Oulun Konservatorion käyrätorvensoiton lehtoria Sauli Orbinskia haastatteli 6.4.2023 lida Ranta-Nilkku

D: Patana, H. Keski-Pohjanmaan konservatoriossa Kokkolassa käyrätorvensoittoa opettavaa musiikkipedagogia (ylempi amk) Hanna Patanaa haastatteli 1.3.2023 lida Ranta-Nilkku

Muut lähteet

Farcas, P. 1956. The Art of French Horn Playing. USA: Summy-Birchard Inc.

Hyytinen, T. 2016. Soiton ydin, soittaminen kehon keskuksesta. Helsinki: Blosari Kustannus.

Joutsenvirta, A. 2005. Akustiikan perusteet – peruskäsitteitä - osaaäneistö. 1.10.2005. Viitattu 15.5.2023. <http://web.uniarts.fi/akustiikka/index4b7f.html?id=14&la=fi>.

Juntunen, M.-L. 2011. Musiikki, liike ja kehollinen kokemus. Teoksessa J. Louhivuori, P. Paananen & L. Väkevä (toim.), Musiikkikasvatus. Näkökulmia kasvatukseen, opetukseen ja tutkimukseen. Vaasa: Suomen Musiikkikasvatusseura – FiSME ry, 245–257.

Kataja, K. 2016. Sammakko ja Esko – käyrätorvelle ja taustanauhalle. Youtube 30.11.2016. Viitattu 4.4.2023. <https://www.youtube.com/watch?v=fg6fZL8z6gk>.

Kataja, K. 2015. Soita C – käyrätorvelle ja taustanauhalle. Youtube 22.9.2015. Viitattu 4.4.2023. https://www.youtube.com/watch?v=6e_wF35VE1w.

Kataja, K. 2014. Torvitaikurin taikakirja. Tampere: STM-Musiikki.

Lindkvist, J. 1990. Hulda Horn´s första spelbok. Ruotsi: MO Brass Musikförlag.

Morgan, C. 2003. The Boosey Brass Method, Horn. Lontoo: Boosey & Hawkes Music Publishers Ltd.

Paananen, P. 2011. Musiikillinen kyky, kehitysvaiheet ja yksilöllisyys. Teoksessa J. Louhivuori, P. Paananen & L. Väkevä (toim.), Musiikkikasvatus. Näkökulmia kasvatukseen, opetukseen ja tutkimukseen. Vaasa: Suomen Musiikkikasvatusseura – FiSME ry, 139–155.

Patana, H. 2005. Merri Monsterin hirmuinen käyrätorvikoulu. Vantaa: Uncle Bop.

Thomann 2023a. Thomann Breath Builder. Viitattu 5.4.2023. https://www.thomann.de/gb/thomann_breath_builder.htm.

Thomann 2023b. Thomann Flow-Ball Deluxe. Viitattu 5.4.2023. https://www.thomann.de/gb/thomann_flow_ball_deluxe.htm.

Thomann 2023c. Markus Arnold Buzz-R French Horn. Viitattu 15.4.2023. https://www.thomann.de/gb/markus_arnold_buzz_r_french_horn.htm.

Utbult, J. 2014. Startklar 1. horn. Saksa: Zimmermann.

Vienonen, T. (toim.) 2014. Torveillen tähtiin, Lauluja puhallinsoiton alkutaipaleelle, Uud. painos. Espoo: Tanja Vienonen.

Willis, S. 2015. Horn Exercises – the Inside Story. (MRI) Chamber Music with Sarah Willis. YouTube 20.5.2015. Viitattu 15.4.2023. <https://www.youtube.com/watch?v=MWcOwgWsPHA>.

Liite 1. Haastattelukysymykset pedagogeille

-Miksi käyrätorven soittaminen on lapselle haastavaa, vai onko?

-Onko jotain asioita, mitä lapset usein oppivat nopeasti? Mitkä asiat käyrätorven soitossa ovat lapsille luontaisia?

-Mitkä asiat ilmankäytössä ovat lapselle haastavia?

-Minkälaisia harjoituksia ja ohjeita käytät ilmankäytön opetuksessa?

-Mikä on mielestäsi paras tapa auttaa lapsia oppimaan oikeisiin ääniin osumista käyrätorvensoitossa?

-Mikä on sinun mielestäsi parasta käyrätorvensoiton alkeisoppilaiden opettamisessa?

-Mitkä ovat mielestäsi parhaita käyrätorvensoiton alkeisoppikirjoja ilmankäytön ja oikeisiin ääniin osumisen kannalta katsottuna?